

HOMILIJA ZAGREBAČKOG NADBISKUPA DRAŽENA KUTLEŠE
DAN SJEĆANJA NA ŽRTVU VUKOVARA
Memorijalno groblje u Vukovaru, 18. studenoga 2024.

Draga braćo i sestre!

Ako postoji nešto u našoj osobnoj ili nacionalnoj povijesti što nas može vratiti pravim vrijednostima, probuditi u nama snagu ljubavi i podsjetiti nas na uzvišene ideale radi kojih smo spremni žrtvovati vlastite živote, tada je to sjećanje na sve ono čega je ovaj grad Vukovar postao simbolom. Gdje god se ovih dana nalazili, osjećaji su isti: duboko poštovanje, zajedništvo, ponos i odlučnost da se unatoč svim poteškoćama nastavi dalje - s istom hrabrošću i istim zanosom kojima se Hrvatska branila 1991. godine.

Žrtva naših poginulih branitelja ima duboku sličnost s Kristovom žrtvom, što je dojmljivo prikazano u kenotafu zavjetne crkve Svete Mati Slobode na zagrebačkom Jarunu. Na južnoj stijeni kenotafa stoje uklesane riječi s potpisom naših poginulih branitelja: „Ako vam je težak stijeg čestitosti, utaknite ga u zemlju gdje počivaju naše kosti – mi ćemo ga držati.“¹ Ove riječi označavaju snagu žrtve, bude ponos i pozivaju na trajnu odgovornost za ideale čestitosti i domoljublja za koje su naši branitelji dali svoje živote. Oni nas i danas pozivaju na vjernost istini, pravdi i slobodi, s porukom da njihova žrtva ostaje trajna potpora u nošenju s izazovima čestita života.

Draga braćo i sestre, Krist nas je naučio dubokoj istini: „Ako pšenično zrno, pavši na zemlju, ne umre, ostaje samo; ako li umre, donosi obilat rod“ (Iv 12,24). Upravo su te riječi nade, prožete vjerom i ljubavlju, bile usađene u srca naših branitelja. Znali su da smisao njihove žrtve postaje vidljiv tek u svjetlu njezina dovršenja. Jer vrijedi umrijeti samo za ono za što vrijedi i živjeti, za stvarnosti koje našem postojanju daju ljepotu i puninu. Te nas istine uče razlikovati ono što je doista važno od onoga što na kraju gubi svoju vrijednost. Samo s takvom jasnoćom možemo ispuniti život pravim smislom i trajnim nadahnućem.

Dok danas promišljamo o vrijednostima za koje vrijedi položiti život, osvrćući se na rane i ožiljke ovoga grada i drugih mjesta gdje se Hrvatska branila u Domovinskom ratu, prepoznamo u tim tragovima pretrpljena zla četverostruko značenje. Prepoznamo u njima: svjedočanstvo našeg identiteta, znamenja pobjede, znakove spasonosne patnje te izvor ozdravljenja i budućnosti našega naroda.

1. RANE KAO DOKAZ IDENTITETA

U ljudskom iskustvu rane i ožiljci neizbježan su dio života, duboko utkani u identitet pojedinca i naroda. Evanđelja svjedoče da je Isus, čak i nakon uskrsnuća, na svome proslavljenom tijelu nosio preobražene rane razapinjanja i ponižavajuće smrti. Upravo su te rane, nakon uskrsnuća, postale znakovi po kojima su ga učenici prepoznali kao Uskrsloga – onoga s kojim su jeli i pili, u čijoj su blizini učili. Toma je povjerovao tek kada je vidio Isusove rane. Isusove rane postale su jedini siguran znak prepoznavanja, i čini se da je upravo to htio. Nije uskrsnuo bez rana jer je želio da ga poistovjetimo s njima – tim trajnim pečatom ljubavi i žrtve koju je za nas podnio. Jedino su rane izdržale oganj smrtne kušnje.

Kao što je Krist podnio fizičke rane razapinjanja te emocionalne rane izdaje i odbacivanja, tako i pojedinci, ali i čitavi narodi prolaze kroz vlastite križeve, patnje i izdaje. Povijest Hrvatske obilježena je brojnim ranama koje su oblikovale identitet i duh našeg naroda. Među njima, Vukovar se ističe kao simbol tih rana, svjedočanstvo naše povijesti i našeg dostojanstva.

Rane Vukovara opominju nas i podsjećaju na to tko smo i za što se zauzimamo. Mi nismo agresori, nego žrtve; nismo napadači, nego branitelji; nismo narod koji prisvaja tuđe, nego narod koji brani svoje. Pokušaji da nam se nametne drukčiji identitet, da nas se odvoji od naših korijena i vrijednosti, nisu prestali ni danas. U vremenu općeg idejnog, zakonodavnog, jezičnog, vrijednosnog i moralnog meteža pozvani smo zastati i zapitati se: za što smo spremni položiti svoj život?

Odgovor je jasan: vjera, obitelj i domovina. Te vrijednosti čine srž našeg osobnog i narodnog identiteta. One nas pozivaju da se odupremo, u svijetu u kojem je sve prisutniji gubitak vjere u Boga stvoritelja, uzdržavatelja i sudca i ujedno gubitak želje za prenošenjem života, najvećega Božjeg dara na zemlji. S istom odvažnošću s kojom su naši branitelji stali u obranu života, domova i slobode, pozvani smo zauzimati se za budućnost utemeljenu na Božjoj istini, ljubavi i otvorenosti životu. Samo ćemo tako ostati vjerni svomu i religioznom i nacionalnom identitetu.

2. RANE KAO ZNAMENJA POBJEDE

U antičko doba ožiljci su bili znakovi vrline i snage. Svaki heroj s ponosom ih je isticao kao tragove pobjeda o kojima su se pričale zgode i prenosila svjedočanstva o junaštvu i izdržljivosti.

Rane i ožiljci Vukovara postali su trajan simbol našega kolektivnog sjećanja. Svjedočanstva o vrlinama vukovarskih heroja – o njihovoj izdržljivosti i neslomljivoj vjeri u ideale slobode i života – ostala su duboko ukorijenjena u našoj svijesti. Njihovi ožiljci govore o nadljudskoj snazi duha, snazi zajedništva i otpora pred bičem zla.

Njihovu herojstvu pridružujete se i vi, dragi Vukovarci i Vukovarke, koji ste s istom hrabrošću, u godinama nakon rata, nastavili zaustavljati „tenkove“ osvete u svojim srcima te gasiti plamen osporavanja i oganj obezvrijeđivanja podnesene patnje. Heroji ste svi vi koji ste ovdje odlučili ostati ili se vratiti unatoč svemu što vam je otelo snove. Heroji možemo biti svi mi živeći ideale za koje su naši branitelji položili svoje živote.

Ovo mjesto posebna pijeteta poziva nas na molitvu – molitvu za oprostjenje zbog naše nepostojanosti, ljudske nezahvalnosti i nedostatka razumijevanja. Često smo svojom ravnodušnošću ili nerazumijevanjem nanosili nove ožiljke onima koji su već bili ranjeni nepravdom i mržnjom.

Danas vas, dragi branitelji, očevi i majke Vukovara, ali i svih mjesta na kojima se branio život, molimo za oprostjenje i za vašu pomoć. Nismo uvijek bili svjesni onoga što vi već odavno znate: kad god smo dopustili da se osjetite poniženima ili zapostavljenima zbog vašeg otpora kulturi smrti, odrekli smo se vlastita mira i blagoslova. Vi ste u svojim bolima nosili boli svih slabih i ranjivih, svih onih koji su trebali i još uvijek trebaju zaštitu – kako pojedinaca, tako i institucija ove zemlje.

Ljubav kojom ste to činili daje nam nadu da za nove početke nikad nije kasno. Ona nas uči da je moguće oduprijeti se smrti i snagom duha osmisлити svaku patnju.

3. RANE KAO SIMBOLI SPASONOSNE PATNJE

Duboko čašćenje Isusovih rana zauzima središnje mjesto u srcu kršćanske vjere. Te rane nisu samo fizički tragovi njegovih patnjâ; one su božanski simbol njegove beskrajne ljubavi i otkupiteljske žrtve. Isusov odgovor na naša pitanja o smislu patnje nikada nije apstraktan. On i danas supati s patnicima svakoga vremena i prostora.

Zato i Vukovar, u crkvi sv. Filipa i Jakova, ima i štuje svojeg ranjenog Isusa. Ranili su ga isti oni koji su i vas ranjavali i ubijali. On ne dopušta da se zlo zaboravi kao činjenica, ali nas istodobno poziva da u podnesenim ranama prepoznamo „milost pomazanja njegovih supatničkih rana“.²

Krist je nakon uskrsnuća mogao biti bez rana razapinjanja, ali zar bi se odrekao tih sjajnih odličja svoje ljubavi? Kad pred Ocem moli za svoj narod, ne treba izreći ni jednu riječ; dovoljno je da pokaže svoje ruke, noge i otvoren bok. Uči nas da postoji čudesna jednostavnost zagovorne molitve onih koji pate. Dovoljno je uzdignuti srce k Bogu i svoje patnje sjediniti s njegovima za spas svijeta.

Sveti Ivan Pavao II. govorio je da u svakome čovjeku prebiva „svijet patnje“, ali da se on „u naše doba možda više nego ikada preobražava u naročitu 'patnju svijeta', svijeta koji je više nego ikada promijenjen napretkom ljudskog rada, a istodobno je kao nikad prije ugrožen ljudskim zabludama i grijesima“.³

Draga braćo i sestre, u ovom vremenu, kada patnjama svijeta pridonose mnoge zablude i grijesi, potrebna nam je mudrost naših branitelja koji su se u svojoj slabosti otvarali djelovanju Božjih spasonosnih snaga. Potrebna nam je njihova ustrajnost u podnošenju onoga što zbunjuje i što je uzrok zla.⁴

Oni koji otkriju spasenjsko značenje trpljenja u stanju su nadvladati osjećaj da je patnja beskorisna. Pretrpljena patnja naše je branitelje trajno povezala s ranama svijeta koje i danas krvare. Naša se kultura teško nosi s osjećajem beskorisnosti patnje koji je sve više prožima i vodi u beznađe. Trebamo svjetlo mudrosti i snagu Duha Svetoga da bismo shvatili kako patnja pripada otajstvu čovjeka, jer rasti možemo samo u onoj mjeri u kojoj se duhovna snaga usavršava u patnji (usp. 2Kor 12,9).

U kontekstu hrvatske povijesti još uvijek se suočavamo s bolnom stvarnošću neprocesuiranja pa čak i nagrađivanja onih koji su svojim zločinima nanosili nepravdu našem narodu. Takva situacija nije samo društveni izazov, već i duboko teološko pitanje koje zahvaća samu srž pravde, oprostjenja i pomirenja. Bog nas poziva da se s tim ranama suočimo otvorena srca, spremna na oprostjenje onima koji ga iskreno i skrušeno traže. To oprostjenje, međutim, ne smije značiti zanemarivanje istine i pravde. Istina i pravda temelj su iscjeljenja i izgradnje novoga povjerenja i mira, dok oprostjenje omogućuje duhovno oslobođenje i obnovu zajedništva.

4. RANE KAO IZVOR OZDRAVLJENJA

Dragi sinovi i kćeri Vukovara, trideset i tri godine nakon nezamislivih razaranja, vaša srca i dalje govore glasnije od vaših rana. Dolazimo u Vukovar jer to ovdje možemo doživjeti. Na ovom svetom mjestu dopuštamo da naše osobne i kolektivne rane progovore u tišini, da nas dotaknu u dubini srca, umjesto da o njima samo razglabamo u svojim mislima, za radnim stolovima ili u sabornici. Na svim tim mjestima analiziramo, tražimo uzroke i tražimo riječi kojima bismo izrazili ono što nas boli. Sve je to potrebno, ali nije dovoljno. Jedino na ovom mjestu pijeteta naše rane mogu početi zacjeljivati, jer ovdje dopuštamo da nas dirnu u srž i da kroz njih živimo.

Kristova žrtva, koju danas slavimo za duše i u spomen na naše branitelje, podsjeća nas na duboku istinu: rane, ako im to dopustimo, mogu postati izvor života i iscjeljenja drugima. Na ovom svetom mjestu prepoznajemo tu radosnu vijest trpljenja koju nastavljaju živjeti „svi oni što trpe zajedno s Kristom sjedinjujući svoja ljudska trpljenja s njegovom spasiteljskom patnjom“.⁵

Otpor naših branitelja agresiji kojoj su bili izloženi svjedoči da snaga patnje i duhovna veličina koju ona skriva neusporedivo nadvisuju naše ljudske snage. Tako je bilo 1991., a tako je i danas. Ako nas plaši nesrazmjer naše krhkosti i izazova koji su pred nama, svjedočanstvo onih koji su branili Vukovar govori da nemoguće postaje mogućim onima koji vjeruju u ideale za koje vrijedi živjeti i umrijeti. U svakoj rani koju nosimo skriven je potencijal za nešto veće od same boli.

Ovaj grad Heroj svjedoči o tome jer dopušta da nam rane naše daleke i bliže povijesti progovore i otkriju i naše današnje ranjivosti. I kao pojedinci i kao društvo smo krhki; mnogo toga u nama i među nama nije dostojno dara mira i slobode za koje su mnogi dali svoje živote. No, Vukovar nas, u svom mirnom i dostojanstvenom trpljenju, poziva da u njegovim ranama dotaknemo i vlastite slabosti te pođemo naprijed, ohrabreni nadom u snagu života.

Svatko od nas, iako ranjen, može postati iscjeliteljem ako s vlastita križa pogleda i osjeti svijet onako kako ga je Isus s križa gledao i osjećao. Promatrajući vukovarskog ranjenog Isusa, lako ćemo otkriti zašto je bio spreman podnijeti križ. Njegovim pogledom promatrajmo sve koji pate: od rana usamljenosti, depresije, bolesti, zlostavljanja, zaborava, siromaštva. Neka nas njegova ljubav vodi da u vlastitim ranama prepoznamo izvor nade i snage, ne samo za nas, nego i za one koji traže naše suosjećanje i pomoć.

Draga braćo i sestre, neka nas ovaj spomen-dan i ovaj misni spomen-čin Kristove žrtve otvore nadi i perspektivi jedne životvornije budućnosti u kojoj ćemo i preko svojih rana osjetiti obnoviteljsku snagu Božje milosti.

Stijeg čestitosti ne smije nam biti težak, a ako nam je težak, oslonimo se na Isusove rane i na rane naših branitelja koje nas obvezuju. Pozvani smo ponijeti taj stijeg odavde u nove izazove, s obnovljenom sviješću da se treba žrtvovati i živjeti za one vrijednosti za koje nam ni u jednom trenutku ne bi bilo teško položiti svoje živote.

Dragi Vukovarci i Vukovarke, ne očekujte da će vas današnji svijet razumjeti, jer on ne može i ne želi shvatiti dubinu vaše patnje. Jedini koji doista može razumjeti dubinu vaših boli jest ranjeni Isus. U njemu je vaša najveća utjeha i snaga, jer on dijeli vaše trpljenje i nudi nadu u uskrsnuće.

Nama ostaje veliko i važno pitanje: za što smo spremni dati svoje živote? Što volimo više od samoga života? Jesmo li danas spremni žrtvovati se za domovinu, za obitelj, za svoju vjeru? Već postavljanje ovog pitanja može biti velik čin hrabrosti u zapadnom društvu koje više ne prepoznaje vrijednosti za koje bi vrijedilo umrijeti a time, dugoročno gledano, ništa za što bi vrijedilo živjeti. Odgovoriti na to pitanje s uvjerenjem u besmrtnu vrijednost, znači biti spreman na neprihvatanje, izolaciju i, često, na osudu.

Zdrava društva i kulture poštuju i čuvaju svoju prošlost prenoseći povijest i tradiciju na mlade naraštaje. Takva društva nadahnjuju ljude na žrtvu za zajedničko dobro, za ideale i moralne vrline koje daju smisao životu. Nasuprot tome, društva i kulture koje to nisu sposobne činiti nemaju budućnost. Ta tužna sudbina čeka i nas, ako u srcima ponovo ne zapalimo plamen ljubavi i žrtve za ono što je doista vrijedno umiranja.

Zaključimo podsjećanjem da su prije gotovo četrnaest stoljeća naši očevi u ovoj zemlji stvorili svoj dom, zasijali sjeme kršćanstva koje i danas donosi plodove. Danas se nalazimo u posebnom razdoblju naše povijesti, u vremenu koje će pokazati jesmo li u stanju svjetlo vjere i slobode nositi na duge staze i prenijeti ga novim naraštajima.

Opstali smo i stojimo danas na ovom povijesnom tlu drevne Hrvatske. Ovdje smo da iskažemo poštovanje onima koji su utkali svoje živote u povijesni tijek naše domovine kako bi očuvali vjeru, nacionalni identitet i dostojanstvo, omogućivši ovom narodu da živi uzdignute glave.

Njihova žrtva daleko nadilazi naše skromne mogućnosti da tome nešto dodamo ili oduzmemo, ali dostojno je i pravedno da im to priznanje iskažemo. Ugledajmo se stoga na one koji su slavno živjeli i umrli „za križ časni i slobodu slavnu“, i preuzmimo na sebe zadaću za koju su oni dali najveći dokaz ljubavi i odanosti. Danas ovdje jasno potvrđujemo: oni nisu živjeli i umrli uzaludno. Njihova žrtva obvezuje nas na zauzimanje za to da ova zemlja, vođena Božjom providnošću, doživi novo preporođenje slobode, poštenja i dobrote.⁶

Neka nam u tome pomogne zagovor Majke Božje Kraljice Hrvata, svetoga Josipa, zaštitnika Hrvatske, blaženoga Alojzija i tolikih mučenika i svjedoka vjere našega naroda. Amen.

¹ Autor teksta je B. Prosenjak.

² Iz *Molitve pred likom „Ranjenog Isusa“* koji je izložen na javno štovanje u crkvi sv. Filipa i Jakova u Vukovaru.

³ IVAN PAVAO II., Apostolsko pismo *Salvifici doloris*, 11. veljače 1984., br. 8.

⁴ Usp. *Salvifici doloris*, 23.

⁵ *Salvifici doloris*, br. 26.

⁶ Odlomak je nadahnut slavnim i svezremenskim govorom A. Lincolna u Gettysburgu, SAD, 1863. godine.